

Chambre des Représentants

6 OCTOBRE 1953.

PROJET DE LOI

relatif au droit de réponse.

EXPOSÉ DES MOTIFS

MESDAMES, MESSIEURS,

Le projet de loi que nous avons l'honneur de vous soumettre règle le droit de réponse que possède une personne qui a été citée dans un écrit périodique. Il reste fidèle à l'esprit du décret du 20 juillet 1831 sur la presse et se borne à l'amender en s'inspirant à la fois des données de la jurisprudence et des vœux des journalistes, tels qu'ils se sont manifestés notamment au Congrès de la Presse Belge en 1908.

Le texte du projet ne fait pas allusion aux réparations qui peuvent être dues par application des articles 1382 et suivants du Code Civil. Il a paru superflu, en effet, de rappeler dans le texte que l'exercice du droit de réponse que possède la personne citée est indépendant du droit à une indemnité qui résulterait des articles 1382 et suivants en raison du préjudice causé à cette personne par l'article incriminé, l'absence ou le retard de la publication de la réponse ou la publication de celle-ci dans des conditions non conformes à la loi.

L'article premier, alinéa premier, modifie d'abord la terminologie du décret. Le terme « citée » que porte l'article 13 ne couvre pas tous les cas, particulièrement celui de l'omission, et restreint, par son sens limitatif, la pensée du législateur : les mots « citée nominativement ou implicitement désignée » paraissent mieux appropriés. Ils visent toute désignation quelconque, par citation, allusion ou même omission méchante, pourvu qu'elle soit personnelle, déterminée, exclusive d'une autre et que toute personne au courant de la question traitée puisse l'identifier. En visant d'autre part « toute personne physique ou morale », le texte a voulu exclure les simples collectivités comme telles.

Le projet tranche ensuite une controverse. Une partie de la doctrine et de la jurisprudence a estimé que toute citation entraînait automatiquement le droit de réponse; un second système ne l'accorde que si un intérêt légitime a été lésé. Le texte proposé adopte ce dernier point de vue,

Kamer der Volksvertegenwoordigers

6 OCTOBER 1953.

WETSONTWERP

betreffende het recht tot antwoord.

MEMORIE VAN TOELICHTING

MEVROUWEN, MIJNE HEREN,

Het ontwerp dat wij de eer hebben U voor te leggen regelt het recht tot antwoord waarover een persoon beschikt die in een periodiek geschrift wordt genoemd. Het blijft getrouw aan de geest van het decreet van 20 Juli 1831 op de drukpers en bepaalt er zich toe dat decreet te amenderen, waarbij het tevens steunt op de gegevens van de rechtspraak en op de wensen van de journalisten zoals deze namelijk op het congres van de Belgische pers van 1908 tot uiting zijn gekomen.

De tekst van het ontwerp maakt geen gewag van de schadeloosstelling die bij toepassing van de artikelen 1382 en vlg. van het B.W. kan verschuldigd zijn. Het is immers overbodig gebleken er in die tekst aan te herinneren dat de uitoefening van het recht tot antwoord waarover de genoemde persoon beschikt onafhankelijk is van het recht op een vergoeding die uit de artikelen 1382 en volgende zou voortvloeien wegens de aan die persoon door het gelaakt artikel veroorzaakte schade, de ontstentenis of het uitblijven der publicatie van het antwoord of de publicatie van dit antwoord in voorwaarden die niet met de wet overeenstemmen.

Artikel 1, lid 1, wijzigt vooreerst de terminologie van het decreet. Het woord « genoemd » dat in artikel 13 voorkomt dekt niet al de gevallen, inzonderheid het geval van weglating niet en beperkt door zijn verengende zin, de gedachte van de wetgever; de woorden « bij name genoemd of impliciet aangeduid » lijken beter op hun plaats. Zij bedoelen elke aanduiding, door een aanhaling, zinspeling of zelfs kwaadwillige weglating, mits zij persoonlijk weze, bepaald zij, een andere aanduiding uitsluit en elke persoon, die van de behandelde zaak op de hoogte is, de bedoelde persoon kunne noemen. Door aan de andere kant van « elke natuurlijke persoon of rechtspersoon » te spreken, heeft de tekst de eenvoudige collectiviteiten als zodanig willen uitsluiten.

Het ontwerp lost vervolgens een twistpunt op. Volgens een deel van de leer en van de rechtspraak gaf elke vermelding automatisch aanleiding tot een recht tot antwoord; volgens een ander stelsel wordt dat recht slechts verleend indien een rechtmatig belang gekrenkt is geworden. De

qui semble avoir été aussi celui du législateur et est défendu par les auteurs les plus récents. Admettre l'insertion d'une réponse dès qu'il y a simple citation peut entraver d'une manière injustifiée sinon abusive, l'exercice de la profession journalistique et ouvrir la voie à une expropriation sans contrôle. La solution envisagée évite ces inconvénients et reste fidèle au principe général que l'intérêt est la mesure des actions : l'interprétation littérale du décret aboutissait en revanche à créer sans raison un régime exceptionnel. Néanmoins, la disposition nouvelle doit être entendue de la façon la plus large : loin d'exiger une « provocation », une « attaque », elle admet que le moindre préjudice, un intérêt quelconque, ne serait-il que l'amour-propre, suffit à justifier une réponse.

Le décret de 1831 n'édite aucune prescription particulière pour l'exercice du droit prévu : il se perd donc par l'expiration d'un délai trentenaire. Ce délai est jugé excessif, inutile et dangereux. Un terme préfixe de six mois, exclusif donc de toute cause d'interruption et de suspension, a paru suffisant pour sauvegarder tous les intérêts en cause.

Le second alinéa de l'article premier, se conformant à la jurisprudence, soumet en principe la critique scientifique, artistique et littéraire aux dispositions du décret : il n'existe en effet aucune bonne raison pour la faire bénéficier d'un régime de faveur. La situation est toutefois différente lorsque l'intéressé a lui-même sollicité, de façon directe ou indirecte — par exemple par l'envoi du livre pour compte rendu, ou d'invitation, ou de billets d'entrée gratuite au théâtre, à l'exposition — l'appréciation de la presse. Dans ce cas, il a provoqué lui-même l'appréciation de la presse et doit en subir les conséquences normales. Il ne pourra désormais se plaindre que si la critique dépasse les bornes d'une appréciation consciencieuse et d'une juste modération. Dans ce cas, le journaliste abuse de ses prérogatives. Il sort de sa mission et de son droit si, sous prétexte de critique, il passe à l'injure, pénètre dans la vie privée. Il est tout aussi certain qu'une erreur matérielle, une reproduction inexacte de la pensée de l'auteur, donnerait, sous ce rapport, ouverture au droit de réponse.

Le troisième alinéa de l'article premier protège la mémoire de la personne visée. Le texte ne distingue pas entre le cas où la citation a paru avant la mort du *de cuius* et celui où elle a été faite postérieurement. Cette distinction, souvent admise, paraît en effet reposer sur une confusion. Le droit de réponse n'est pas une de ces facultés à l'égard desquelles s'applique le principe de la continuation, par l'héritier, de la personne du défunt; on distinguerait, par ailleurs, difficilement, entre le droit de réponse que l'on aurait *jure hereditatis* et le droit de réponse que l'on aurait personnellement. Si l'article a paru avant le décès, et pour autant que l'intéressé n'ait pas répondu, ses parents les plus proches, héritiers ou non, auront seuls le droit de réponse, au seul titre de la solidarité familiale; ils auront ce même droit de réponse si l'article a paru après la mort du *de cuius* en la même qualité et pour la même raison.

voorgestelde tekst neemt dit laatste standpunt aan, dat eveneens het standpunt van de wetgever schijnt te zijn geweest en dat door de laatste auteurs, die de zaak hebben behandeld, verdedigd wordt. Aannemen dat een antwoord moet worden opgenomen, zodra er eenvoudige vermelding is, kan op ongerechtvaardigde, zo niet misbruikelijke wijze, de uitoefening van het beroep van journalist belemmeren, en de weg openen tot een onteigening zonder controle. De voorziene oplossing omzeilt die bezwaren en blijft getrouw aan het algemeen principe naar luid waarvan de vorderingen op een belang moeten steunen. De letterlijke interpretatie van het decreet liep er integendeel op uit, zonder reden een uitzonderingsregime tot stand te brengen. Niettemin moet de nieuwe bepaling in de ruimste zin worden begrepen : ver van een provocatie, een aanval te eisen, neemt zij aan, dat het minste nadeel, welk belang ook, al was dit belang slechts eigenliefde, volstaat om een antwoord te wettigen.

Het decreet van 1831 bepaalt geen enkele bijzondere verjaring voor de uitoefening van het voorziene recht : het verjaart dus bij afloop van een termijn van dertig jaar. Deze termijn werd overdreven, nutteloos en gevaarlijk geacht. Een vooraf bepaalde termijn van zes maanden, die dus om geen enkele reden kan onderbroken of geschorst worden, werd voldoende geacht om al de betrokken belangen te vrijwaren.

Het tweede lid van artikel 1 onderwerpt, in overeenstemming met de rechtspraak, in beginsel de wetenschappelijke, artistieke en literaire critiek aan de bepalingen van het decreet. Er bestaat inderdaad geen enkele goede reden om aan die critiek het voordeel van een gunstregime te verlenen. De toestand is echter anders, wanneer de belanghebbende zelf, op rechtstreekse of onrechtstreekse wijze — bij voorbeeld door het inzenden van een boek ter recensie, door het zenden van uitnodigingen, of van kosteloze toegangsbiljetten tot de schouwburg, de tentoonstelling — om het oordeel van de pers heeft verzocht. In dat geval heeft hij zelf het oordeel van de pers uitgelokt en moet er de normale gevolgen van dragen. Hij zal voortaan niet mogen klagen, dan indien de critiek de grenzen van een gewetensvolle en behoorlijk bezadigde beoordeling te buiten is gegaan. In laatstbedoeld geval maakt de journalist misbruik van zijn voorrechten. Hij gaat zijn zending en zijn recht te buiten indien hij, onder voorwendsel van critiek, tot beledigingen overgaat, het privaat leven binnendringt. Het is even zeker dat een stoffelijke vergissing, een onjuiste weergave van de gedachte van de schrijver, op dat stuk gelegenheid zou geven tot een recht tot antwoord.

Bij het derde lid van artikel 1 wordt de gedachtenis van de bedoelde persoon beschermd. De tekst maakt geen onderscheid tussen het geval waarin de vermelding vóór het overlijden van de *de cuius* is verschenen en het geval waarin dit na de dood is geschied. Dit dikwijls aangenomen onderscheid schijnt inderdaad op een verwarring te berusten. Het recht tot antwoord is niet een van die geboden mogelijkheden waarvoor het principe van de voortzetting, door de erfgenaam, van de persoon van de overledene geldt. Men zou ten andere moeilijk een onderscheid kunnen maken tussen het recht tot antwoord, dat men *jure hereditatis* zou hebben verkregen, en het recht tot antwoord dat men persoonlijk zou bezitten. Indien het artikel vóór het overlijden is verschenen en voor zover de betrokkene niet heeft geantwoord, zullen alleen zijn naaste bloedverwanten, al dan niet erfgenamen, het recht tot antwoord bezitten, alleen maar op grond van de solidariteit onder familieleden; zij zullen datzelfde recht op antwoord bezitten, indien het artikel na de dood van de *de cuius* is verschenen, in dezelfde hoedanigheid en om dezelfde reden.

Pour éviter des complications souvent inextricables, l'article premier, alinéa 3, n'accorde le droit de réponse qu'à certains parents et au conjoint; par « parents en ligne directe » il entend aussi bien la parenté légitime ou naturelle reconnue que la parenté adoptive; pour échapper aux abus, il n'autorise qu'une seule réponse: celle-ci épuise le droit des intéressés dans leurs rapports avec le défunt, sans énerver en rien, le cas échéant, leur droit de réponse personnel. Si pourtant le journal poursuit sa polémique, il ouvre par là même un nouveau droit de réponse aux intéressés.

Passant à l'article 2, rappelons que le décret de 1831 ne prévoyait, en ce qui concerne l'étendue de la réponse, que deux limites: une limite fixe de mille caractères d'écriture et un maximum comportant le double de l'espace occupé par l'article qui a provoqué la réponse. Ce dernier texte est ambigu, du moins lorsque l'article incriminé traite de plusieurs sujets variés n'ayant entre eux aucun lien direct; on admet généralement que le double de l'article a trait, non pas à son ensemble mais au passage qui s'occupe de la personne citée ou qui relate les faits qui la concernent. Le projet met fin à la discussion en remplaçant le mot « article » par les termes « texte qui justifie le droit de réponse ». Ce critère restera toujours quelque peu arbitraire: l'alinéa final cherche à le préciser dans la mesure du possible en exigeant que la réquisition d'insertion contienne l'indication exacte des passages auxquels se rapporte la réponse.

Un cas restait à prévoir: celui où la personne mise en cause laisse passer plusieurs articles sans réponse. Si le principe général lui était appliqué, elle pourrait, en exerçant son droit en une fois, dépasser les besoins d'une réplique appropriée. Il a paru que ses droits seraient sauvegardés, si on accordait à la réponse un espace assez large pour épuiser les exigences de la rectification, mais limité, de manière à écarter tout abus.

Les articles 3, 4 et 7 ne font en général qu'adopter des notions consacrées par une jurisprudence constante.

L'article 3, 4e innove pourtant en matière linguistique, où les tribunaux n'ont pas eu l'occasion de fixer une règle sûre. Comme tout directeur est maître de son journal, il semble légitime de lui permettre de refuser une réponse qui ne serait pas rédigée dans la langue qu'il a choisie pour son périodique.

Le premier alinéa de l'article 4 augmente légèrement le délai dans lequel la réponse doit être publiée. Le journal quotidien par exemple ne doit plus insérer la réponse le surlendemain du dépôt de celle-ci, mais seulement après l'expiration d'un délai de deux jours francs à partir de ce dépôt, compte non tenu par ailleurs des dimanches ou jours fériés. Cette prolongation de délai qui ne présente pas d'inconvénients sérieux pour la personne qui fait usage du droit de réponse se justifie par la nécessité pour le périodique d'étudier la réponse et de consulter éventuellement un avocat.

La détermination de la place de la réponse peut donner lieu à des difficultés matérielles: dès que la réponse a été faite, sous ce rapport, en un endroit où les lecteurs que l'on a voulu atteindre devaient fatalement en prendre connaissance, la loi doit être censée respectée.

Le premier alinéa de l'article 5 punit l'éditeur en cas

Om dikwijls onontwarbare verwickelingen te keer te gaan, verleent artikel 1, lid 3, slechts het recht tot antwoord aan sommige bloedverwanten en aan de echtgenoot; door « bloedverwanten in de rechte linie » wordt verstaan zowel de wettige of natuurlijke erkende verwantschap, als de verwantschap door adoptie; om misbruiken te beletten, wordt slechts een enkel antwoord toegelaten: dat antwoord put het recht van de belanghebbenden in hun betrekkingen tot de overledene uit, zonder in iets, desvoorkomend, hun persoonlijk recht tot antwoord te ontzenuwen. Indien nochtans het dagblad zijn polemieek voortzet, geeft het daardoor een nieuw recht tot antwoord aan de belanghebbenden.

Gaan wij over tot artikel 2, dan moeten wij er aan herinneren dat het decreet van 1831, wat de uitgebreidheid van het antwoord betreft, slechts twee beperkingen voorziet: een vaste grens van duizend schriftletters en een maximum dat het dubbele van de ruimte bedraagt die het artikel, waarop het antwoord slaat, heeft ingenomen. Deze laatste tekst is dubbelzinnig, althans wanneer het betrokken artikel verschillende onderwerpen van verscheidene aard behandelt, die geen rechtstreeks verband met elkaar houden. Algemeen wordt aangenomen dat het dubbele van het artikel niet op het artikel in zijn geheel slaat, doch op de passage die op de genoemde persoon betrekking heeft of waarin de feiten worden vermeld, die hem betreffen. Het ontwerp maakt een einde aan de discussie, door het woord artikel te vervangen door de woorden: « tekst die het recht tot antwoord rechtvaardigt ». Dit criterium zal steeds enigszins willekeurig blijven: het laatste lid tracht het nader te bepalen in de mate van het mogelijke door te eisen dat het verzoek tot inlassing de passages juist aangeeft waarop het antwoord slaat.

Er bleef een geval te voorzien, namelijk het geval waarin de betrokken persoon verschillende artikelen laat voorbijgaan zonder te antwoorden. Indien het algemeen principe op hem werd toegepast, zou hij door zijn recht ineens uit te oefenen, de behoeften overschrijden van een passende repliek. Het bleek dat zijn rechten gevrijwaard zouden zijn, indien voor het antwoord een plaats werd voorbehouden, ruim genoeg om aan de eisen van de terechtzetting te kunnen voldoen, doch beperkt, zodat elk misbruik zou worden geweerd.

De artikelen 3, 4 en 7 bepalen zich er over het algemeen toe de bij een vaste rechtspraak bevestigde begrippen over te nemen.

Artikel 3, 4^e, brengt nochtans iets nieuws op taalgebied. Op dit gebied hebben de rechtbanken geen gelegenheid gehad een vaste regel te bepalen. Daar elke bestuurder meester is over zijn dagblad, lijkt het gewettigd dat hij een antwoord zou mogen weigeren dat niet zou zijn opgesteld in de taal die hij voor zijn periodiek heeft gekozen.

Het eerste lid van artikel 4 verhoogt licht de termijn waarbinnen het antwoord moet worden gepubliceerd. Het dagblad bij voorbeeld moet het antwoord niet meer opnemen de tweede dag nadat het werd ingediend, doch slechts na afloop van een termijn van twee vrije dagen te rekenen van die indiening, zonder inachtneming ten andere van de Zondagen of feestdagen. Die verlenging van termijn die geen ernstige bezwaren oplevert voor de persoon die gebruik maakt van het recht tot antwoord, is gerechtvaardigd door de noodzakelijkheid voor het periodiek geschrift om het antwoord te bestuderen en eventueel een advocaat te raadplegen.

Het bepalen van de plaats voor het antwoord kan aanleiding geven tot materiële moeilijkheden; zodra het antwoord te dien opzichte verschenen is op een plaats waar de lezers die men heeft willen bereiken, er noodzakelijk kennis van moesten nemen, moet de wet geacht worden nagekomen te zijn.

Het eerste lid van artikel 5 straft de uitgever, ingeval

d'infraction à l'article 4, d'une amende de 26 francs à 5.000 francs. S'il existe des circonstances atténuantes, cette amende peut être réduite par application de l'article 85 du Code pénal. Elle peut, au surplus, être prononcée conditionnellement.

Par contre, l'amende de 100 francs prévue au troisième alinéa du dit article et infligée par le tribunal pour chaque jour de retard, lorsque, à la date du jugement, la réponse n'a pas encore été insérée, n'est susceptible d'aucune réduction et doit être prononcée sans sursis.

Contrairement à l'avis du Conseil d'Etat le Gouvernement a cru devoir maintenir l'alinéa 2 de l'article 5 du projet. Il importe, en effet, de faire remarquer que la formule proposée par le Conseil d'Etat aboutirait à rendre applicable en l'espèce tout le Livre Ier du Code pénal et plus spécialement le chapitre VII sur la participation. Or, l'application de ce chapitre doit être exclue parce que l'insertion de la réponse incombe au seul éditeur du journal et que lui seul doit être poursuivi en cas d'infraction. (Voir les Pandectes Belges, V^o Droit de Réponse (Presse), n°s 97, 98, 99 et 104 et Schuermans, Code de la Presse, tome II, pp. 84 et 134).

L'article 6 n'appelle aucun commentaire.

Le Gouvernement a maintenu l'article 7 dans sa forme primitive, estimant que le texte suggéré par le Conseil d'Etat est plus vague surtout dans la rédaction néerlandaise.

Le décret de 1831 ne prévoit aucune prescription particulière pour le délit de refus d'insertion. Le droit commun est donc seul applicable. La nature même du droit de réponse, sorte de légitime défense, a fait préférer un bref délai de trois mois, prévu par l'article 8. Le refus d'insertion est une infraction unique qui se commet et se consume par l'expiration du délai dans lequel l'obligation d'insérer est impartie : le point de départ de la prescription a donc été fixé au jour de la publication du numéro dans lequel la réponse aurait dû être insérée.

L'article 9 a pour but d'accélérer la procédure. Il importe, en effet, sous peine de perdre son efficacité, que la réponse suive de très près l'article qui a provoqué la riposte.

Le Ministre de la Justice.

van overtreding van artikel 4 met geldboete van 26 frank tot 5.000 frank. Indien er verzachtende omstandigheden bestaan, kan die geldboete worden verminderd overeenkomstig artikel 85 van het Wetboek van strafrecht. Zij kan daarenboven voorwaardelijk worden uitgesproken.

Daarentegen kan de geldboete van 100 frank, bepaald in het derde lid van bedoeld artikel en opgelegd door de rechtbank voor elke dag uitstel wanneer, op de datum van het vonnis, het antwoord nog niet werd opgenomen, niet verminderd worden en moet zij zonder uitstel worden uitgesproken.

In tegenstelling met het advies van de Raad van State heeft de Regering geoordeeld lid 2 van artikel 5 van het ontwerp te moeten behouden. Het is inderdaad van belang er op te wijzen dat de door de Raad van State voorgestelde formule er zou op neerkomen ter zake gans Boek I van het Wetboek van strafrecht en meer in het bijzonder Hoofdstuk VII over de deelneming toepasselijk te maken. Welnu dit hoofdstuk moet buiten toepassing blijven omdat de inlassing van het antwoord alleen aan de uitgever van het dagblad ten laste valt en dat hij alleen moet vervolgd worden in geval van misdrijf (Zie Pandectes belges, V^o Droit de Réponse (Presse), n^{rs} 97, 98 en 104 en Schuermans, Code de la Presse, deel II, blz. 84 en blz. 134).

Artikel 6 vergt geen commentaar.

De Regering heeft artikel 7 in zijn oorspronkelijke vorm behouden, daar ze van mening is dat de door de Raad van State voorgestelde tekst vager is, vooral in zijn Nederlandse versie.

Het decreet van 1831 voorziet ook geen bijzondere verjaring voor het delict van weigering van inlassing. Het gemeen recht is dus alleen van toepassing. Op grond van de aard zelf van het recht tot antwoord, een soort van gewettigd verweer, werd de voorkeur gegeven aan een korte termijn van drie maanden, bepaald in artikel 8. De weigering van inlassing is een enige inbreuk, die gepleegd en voltrokken wordt door het verstrijken van de termijn binnen welke de verplichting van inlassing gesteld is. Het uitgangspunt van de verjaring is derhalve bepaald geworden op de dag van het verschijnen van het nummer, waarin het antwoord opgenomen had moeten worden.

Artikel 9 strekt er toe de procedure te bespoedigen. Het is immers van belang dat het antwoord, indien het zijn doelmatigheid niet wil verliezen, zo spoedig mogelijk volgt op het artikel dat het wederwoord uitgelokt heeft.

De Minister van Justitie.

Ch. du BUS de WARNAFFE.

AVIS DU CONSEIL D'ETAT.

Le CONSEIL D'ETAT, section de législation, première chambre, saisi par le Ministre de la Justice, le 27 mai 1953, d'une demande d'avis sur un projet de loi « relatif au droit de réponse », a donné le 1er juillet 1953 l'avis suivant :

Aux termes du décret du 20 juillet 1831, la réponse doit être insérée le surlendemain du jour où elle aura été déposée au bureau du journal.

L'article 4, alinéa 2, du projet dispose que l'insertion « doit se faire dans le premier numéro publié après l'expiration d'un délai de deux jours francs, non compris les dimanches et jours fériés et qui prend cours à compter du dépôt de la réponse au bureau du périodique ».

Cette prolongation de délai peut avoir des inconvénients graves en période électorale. Le Conseil d'Etat signale que la législation française (lois des 29 septembre 1919 et 5 octobre 1946) contient pour cette période des dispositions spéciales qui sont de nature à éviter ces inconvénients.

* * *

L'article 5 soulève plusieurs observations.

A l'alinéa 1er, il est inutile de fixer le mode de répression des infractions à l'article 4 en faisant réserve des autres peines auxquelles l'article incriminé pourrait donner lieu; l'article 4, en effet, ne vise que les modalités d'insertion du droit de réponse et nullement les infractions qui ont pu être commises par l'écrit qui donne ouverture à ce droit. Il va de soi que la répression des infractions en matière d'insertion du droit de réponse ne peut avoir lieu que sans préjudice de la répression de toutes autres infractions.

Au début de l'alinéa 2, il est inutile de rappeler que l'article 85 du Code pénal pourra être appliqué s'il existe des circonstances atténuantes; l'article 85, en effet, ne vise que l'hypothèse où il existe des circonstances atténuantes. Il vaudrait mieux employer la formule traditionnelle :

« Les dispositions du livre 1er du Code pénal, sans exception de l'article 85, sont applicables à ces infractions. »

En ce qui concerne l'alinéa 3, le Conseil d'Etat estime que la référence à l'article 203 du Code d'instruction criminelle est inutile et que, d'autre part, il y a lieu de préciser le moment à partir duquel l'amende de 100 francs par jour de retard sera due.

Le Conseil d'Etat propose la rédaction suivante :

« Si, à la date du jugement, la réponse n'a pas été insérée, le tribunal en ordonne l'insertion dans le délai qu'il détermine, il condamne en outre l'éditeur à une amende de 100 francs par jour de retard à partir de l'expiration de ce délai; il peut, par une disposition spécialement motivée, déclarer que la partie du jugement ordonnant l'insertion sera exécutoire provisoirement nonobstant opposition ou appel. »

S'il entre dans les intentions du Gouvernement de ne pas appliquer à l'amende de 100 francs la majoration légale de 190 décimes, il y aurait lieu de le préciser.

* * *

Le Conseil d'Etat propose de préciser les articles 7 et 8 suivant la rédaction suivante :

Article 7. — A défaut d'autre indication dans le périodique, l'imprimeur est, sauf preuve contraire, présumé être l'éditeur.

Article 8. — L'action publique et l'action civile résultant d'une infraction à l'article 4 de la présente loi sont prescrites après trois mois à compter du jour où l'insertion aurait dû être faite.

La chambre était composée de :

Messieurs : J. Suetens, premier président du Conseil d'Etat, président.

M. Somerhausen et G. Van Bunnin, conseillers d'Etat.

P. Coart-Fresart et P. Ansiaux, assesseurs de la section de législation.

G. Piquet, greffier adjoint, greffier.

La concordance entre la version française et la version néerlandaise a été vérifiée sous le contrôle de M. Suetens.

Le Greffier.

Le Président.

(s.) G. PIQUET.

(s.) J. SUETENS.

Pour expédition délivrée à M. le Ministre de la Justice.

Le 13 juillet 1953.

Le Greffier du Conseil d'Etat,
R. DECKMYN.

ADVIES VAN DE RAAD VAN STATE.

De RAAD VAN STATE, afdeling wetgeving, eerste kamer, de 27e Mei 1953 door de Minister van Justitie verzocht hem van advies te dienen over een ontwerp van wet « betreffende het recht tot antwoord », heeft de 1er Juli 1953 het volgende advies gegeven :

Luidens het decreet van 20 Juli 1831 moet het antwoord opgenomen worden twee dagen nadat het op het kantoor van het blad werd bezorgd.

Het tweede lid van artikel 4 van het ontwerp bepaalt dat de opneming moet geschieden : « in het eerste nummer dat verschijnt na afloop van een termijn van twee vrije dagen, de Zondagen of feestdagen niet inbegrepen, en die ingaat op de dag waarop het antwoord ten kantore van het periodiek geschrift werd ingediend ».

In verkieszingsstijd kan zodanige termijnverlenging ernstige bezwaren met zich brengen. De Raad van State wijst er op, dat de Franse wetgeving (wetten van 29 September 1919 en 5 October 1946) speciale voorzieningen voor die tijd heeft getroffen, om die bezwaren te voorkomen.

* * *

Bij artikel 5 zijn verscheidene opmerkingen te maken.

Het is onnodig in het eerste lid te bepalen op welke wijze misdrijven tegen artikel 4 bestraft worden, en hierbij voorbehoud te maken voor de overige straffen die krachtens dit artikel kunnen toegepast worden; artikel 4 betreft immers alleen de wijze van opneming van het recht van antwoord en geenszins de mogelijke misdrijven gepleegd door het geschrift dat aanleiding is tot dit recht. Het spreekt van zelf, dat misdrijven inzake opneming van het recht van antwoord niet kunnen bestraft worden dan onverminderd de bestraffing van elk ander misdrijf.

In het begin van het tweede lid heeft het geen nut in herinnering te brengen, dat artikel 85 van het Strafwetboek kan toegepast worden in geval van verzachtende omstandigheden; artikel 85 neemt immers alleen de hypothese onder ogen dat verzachtende omstandigheden voorhanden zijn. Beter ware de gebruikelijke formule :

« De bepalingen van boek I van het Wetboek van strafrecht, met inbegrip van artikel 85, zijn op deze misdrijven van toepassing. »

Wat het derde lid betreft, is de Raad van State van oordeel dat de verwijzing naar artikel 203 van het Wetboek van strafvordering overbodig is en dat, anderdeels, moet worden aangegeven van welk tijdstip af de geldboete van 100 frank per dag vertraging verschuldigd is.

De Raad van State stelt volgende redactie voor :

« Indien de dag van het vonnis het antwoord nog niet werd opgenomen, gelast de rechtbank de opneming binnen een termijn die zij vaststelt, en veroordeelt zij bovendien de uitgever tot een geldboete van 100 frank per dag vertraging vanaf het verstrijken van deze termijn; in een speciaal met redenen omklede beschikking kan zij verklaren dat het gedeelte van het vonnis dat de opnemingen beveelt uitvoerbaar is bij voorraad niettegenstaande verzet of beroep. »

Indien het de bedoeling van de Regering is op de geldboete van 100 frank de wettelijke verhoging van 190 decimen niet toe te passen, moet het uitdrukkelijk worden gezegd.

* * *

De Raad van State stelt de onderstaande tekst voor, ter verduidelijking van de artikelen 7 en 8 :

Artikel 7. — Bij gebrek aan enige andere aanduiding in het tijdschrift wordt, behoudens tegenbewijs, de drukker geacht de uitgever te zijn.

Artikel 8. — Publieke vordering en burgerlijke vordering ingevolge misdrijf tegen artikel 4 van deze wet verjaren na drie maanden te rekenen van de dag waarop de opneming had moeten plaats hebben.

De Kamer was samengesteld uit :

De Heren : J. Suetens, eerste-voorzitter van de Raad van State, voorzitter.

M. Somerhausen en G. Van Bunnin, raadsheren van State.

P. Coart-Fresart en P. Ansiaux, bijzitters van de afdeling wetgeving.

G. Piquet, adjunct-griffier, griffier.

De overeenstemming tussen de Franse en de Nederlandse tekst werd nagezien onder toezicht van de H. Suetens.

De Griffier.

De Voorzitter.

(get.) G. PIQUET.

(get.) J. SUETENS.

Voor uitgifte afgeleverd aan de H. Minister van Justitie.

De 13e Juli 1953.

De Griffier van de Raad van State,
R. DECKMYN.

PROJET DE LOI

BAUDOUIN,

Roi des Belges,

A tous, présents et à venir, SALUT.

Sur la proposition de Notre Ministre de la Justice,

NOUS AVONS ARRÊTÉ ET ARRÊTONS :

Notre Ministre de la Justice est chargé de présenter en Notre nom aux Chambres législatives le projet de loi dont la teneur suit :

Article premier.

Toute personne, physique ou morale, citée nominativement ou implicitement désignée dans un écrit périodique, a le droit de requérir endéans les six mois, l'insertion gratuite d'une réponse, pourvu qu'elle y ait un intérêt légitime.

Toutefois, la critique scientifique, artistique ou littéraire ne donne pas ouverture au droit de réponse au profit de celui qui l'a sollicitée, même indirectement, sauf le cas d'abus.

Si la personne visée est décédée, le droit de réponse appartient à tous les parents en ligne directe et au conjoint ou, à leur défaut, aux parents les plus proches; il n'est exercé qu'une fois et par le plus diligent d'entre eux; si au jour du décès de la personne citée ou désignée, le délai de six mois prévu au premier alinéa est en cours, les ayants droit ne disposent que du temps restant à courir.

Art. 2.

La réponse ne peut excéder mille lettres d'écriture ou le double de l'espace occupé par le texte qui justifie le droit de réponse.

La personne mise en cause peut exercer en une seule fois le droit de réponse en raison de textes publiés dans plusieurs numéros successifs.

En ce cas, sa réponse ne peut excéder mille lettres d'écriture ou le double de l'espace occupé par le plus long de ces textes.

La réquisition d'insertion contient l'indication précise des textes, mentions ou citations auxquels se rapporte la réponse.

Art. 3.

Peut être refusée, l'insertion de toute réponse :

- 1) qui n'a pas de rapport immédiat avec le texte incriminé;
- 2) qui est injurieuse ou contraire aux lois ou aux bonnes mœurs;
- 3) qui met un tiers en cause, sans nécessité;

- 4) qui est rédigée dans une langue autre que celle du périodique.

Art. 4.

La réponse doit être insérée en entier, sans intercalation, à la même place et dans les mêmes caractères que le texte auquel elle se rapporte.

WETSONTWERP

BOUDEWIJN,

Koning der Belgen,

Aan allen, tegenwoordigen en toekomstenden, HEIL.

Op de voordracht van Onze Minister van Justitie,

HEBBEN WIJ BESLOTEN EN BESLUITEN WIJ :

Onze Minister van Justitie is gelast in Onze naam bij de Wetgevende Kamers het ontwerp van wet in te dienen, waarvan de tekst volgt :

Eerste artikel.

Elke natuurlijke persoon of rechtspersoon, die in een periodiek geschrift bij name werd genoemd of impliciet aangeduid, heeft het recht binnen de zes maanden de kosteloze inlassing van een antwoord te vorderen, mits hij er een rechtmatig belang bij heeft.

De wetenschappelijke, artistieke of letterkundige critiek echter geeft geen aanleiding tot recht tot antwoord ten bate van hem die, zelfs onrechtstreeks, om critiek heeft verzocht, behalve ingeval van misbruik.

Indien de bedoelde persoon overleden is, behoort het recht tot antwoord aan al de bloedverwanten in de rechte linie en aan de echtgenoot of, bij ontstentenis van dezen, aan de naaste bloedverwanten; het recht wordt slechts éénmaal en door de meest gerede onder hen uitgeoefend; indien, op de dag van het overlijden van de genoemde of aangeduide persoon, de bij het eerste lid voorziene termijn van zes maanden is ingegaan, beschikken de aanspraakgerechtigden enkel over de nog te lopen tijd.

Art. 2.

Het antwoord mag niet meer bedragen dan duizend letters schrift of het dubbel van de ruimte ingenomen door de tekst die het recht tot antwoord rechtvaardigt.

De in de zaak betrokken persoon mag ineens het recht tot antwoord uitoefenen met betrekking tot teksten die in verschillende opeenvolgende nummers zijn verschenen.

In dat geval mag zijn antwoord niet meer bedragen dan duizend letters schrift of het dubbel van de ruimte ingenomen door de langste van die teksten.

De vordering tot inlassing bevat de nauwkeurige opgave van de teksten, vermeldingen of aanhalingen waarop het antwoord betrekking heeft.

Art. 3.

Kan worden geweigerd, de inlassing van elk antwoord :

- 1) dat niet onmiddellijk in verband staat met de bestreden tekst;
- 2) dat beledigend is of in strijd met de wetten of de goede zeden;
- 3) dat zonder noodzakelijkheid derden in de zaak betreft;
- 4) dat gesteld is in een andere taal dan die van het periodiek geschrift.

Art. 4.

Het antwoord moet in zijn geheel worden opgenomen zonder tussenvoeging, op dezelfde plaats en in dezelfde lettertekens als de tekst waarop het betrekking heeft.

Cette insertion doit se faire dans le premier numéro publié après l'expiration d'un délai de deux jours francs, non compris les dimanches ou jours fériés et qui prend cours à compter du dépôt de la réponse au bureau du périodique.

Art. 5.

En cas d'infractions à l'article 4, l'éditeur est puni d'une amende de 26 francs à 5.000 francs.

S'il existe des circonstances atténuantes, cette peine peut être réduite conformément à l'article 85 du Code pénal.

Si à la date du jugement la réponse n'a pas été insérée, le tribunal en ordonne l'insertion dans le délai qu'il détermine, il condamne en outre l'éditeur à une amende de 100 francs par jour de retard à partir de l'expiration de ce délai; il peut, par une disposition spécialement motivée, déclarer que la partie du jugement ordonnant l'insertion sera exécutoire provisoirement nonobstant opposition ou appel.

L'article 9 de la loi du 31 mai 1888 établissant la libération conditionnelle et les condamnations conditionnelles dans le système pénal, modifié par la loi du 14 novembre 1947, n'est pas applicable aux condamnations prévues à l'alinéa précédent.

Art. 6.

La poursuite ne peut avoir lieu que sur la plainte ou la citation directe de la personne qui se prétend lésée. Cette partie peut se désister en tout état de cause; son désistement éteint l'action publique.

Art. 7.

A défaut d'indication opposée dans le périodique, l'imprimeur est, sauf preuve contraire, présumé être l'éditeur.

Art. 8.

L'action publique et l'action civile résultant d'une infraction à l'article 4 de la présente loi sont prescrites après trois mois à compter du jour où l'insertion aurait dû être faite.

Art. 9.

Les juridictions, saisies de la connaissance des infractions à la présente loi, statuent toutes affaires cessantes.

Art. 10.

L'article 13 du décret du 20 juillet 1831 sur la presse et la loi du 14 mars 1855 qui l'interprète sont abrogés.

Donné à Bruxelles, le 28 septembre 1953.

Het moet worden opgenomen in het eerste nummer dat verschijnt na afloop van een termijn van twee vrije dagen, de Zondagen of feestdagen niet inbegrepen en die ingaat op de dag waarop het antwoord ten kantore van het periodiek geschrift werd ingediend.

Art. 5.

Ingeval van overtreding van artikel 4, wordt de uitgever gestraft met geldboete van 26 frank tot 5.000 frank.

Indien er verzachtende omstandigheden bestaan, kan die straf worden verminderd overeenkomstig artikel 85 van het Wetboek van strafrecht.

Indien de dag van het vonnis het antwoord nog niet werd opgenomen, gelast de rechtbank de opneming binnen een termijn die zij vaststelt, en veroordeelt zij bovendien de uitgever tot een geldboete van 100 frank per dag vertraging vanaf het verstrijken van deze termijn; in een speciaal met redenen omklede beschikking kan zij verklaren dat het gedeelte van het vonnis dat de opneming beveelt uitvoerbaar is bij voorraad niettegenstaande verzet of beroep.

Artikel 9 der wet van 31 Mei 1888 waarbij de voorwaardelijke invrijheidstelling en de voorwaardelijke veroordelingen in het strafstelsel worden ingevoerd, zoals het bij de wet van 14 November 1947 werd gewijzigd, is niet van toepassing op de veroordelingen in het voorgaande lid voorzien.

Art. 6.

De vervolging kan enkel geschieden op de klacht of de rechtstreekse dagvaarding van de persoon die beweert benadeeld te zijn. Deze partij kan in elke stand van het geding afstand doen; door haar afstand vervalt de publieke vordering.

Art. 7.

Bij gebreke aan tegenovergestelde aanduiding in het periodiek geschrift, wordt de drukker, behoudens het tegenbewijs, verondersteld de uitgever te zijn.

Art. 8.

Publieke vordering en burgerlijke vordering ingevolge misdrijf tegen artikel 4 van deze wet verjaren na drie maanden te rekenen van de dag waarop de opneming had moeten plaats hebben.

Art. 9.

De rechtbanken waarbij de inbreuken op deze wet worden aangebracht, doen uitspraak met opschorting van alle andere zaken.

Art. 10.

Artikel 13 van het decreet van 20 Juli 1831 op de drukpers en de wet van 14 Maart 1855 die het interpreteert, zijn opgeheven.

Gegeven te Brussel, de 28^e September 1953.

BAUDOUIN.

PAR LE ROI :

Le Ministre de la Justice.

VAN KONINGSWEGE :

De Minister van Justitie.

Ch. du BUS de WARNAFFE.